

תורה שבעל פה

לעולים חדשים

לקט מצוות, גמרא מסכת בבא קמא,
משנה, אגדה, מספרות השו"ת, תפילה כמפגש

הוראות

א. משך הבחינה : שתיים וחמישים דקות.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה : בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק ראשון : לקט מצוות – (16x5) – 80 נקודות

או

פרק שני : גמרא מסכת בבא קמא – (16x5) – 80 נקודות

פרק שלישי : תוכני תורה שבעל פה – (10x2) – 20 נקודות

סה"כ – 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש : מילון עברי – לועזי / לועזי – עברי

חוברת דפים ממסכת בבא קמא ובה מספר השאלון

[בית הספר יצלם חוברת זו לנבחנים בגמרא]

ד. הוראות מיוחדות : אין.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד, יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.

כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

יש לענות על פרק ראשון אן על פרק שני, לפי התכנים שלמדתם.

השאלות

פרק ראשון – לקט מצוות

(80 נקודות)

אם בחרתם בפרק זה, ענו על חמש מן השאלות 1–8 (לכל שאלה – 16 נקודות).

1. מצוות כיבוד הורים (לג)

- א.** הסבירו כיצד מצות כיבוד אב ואם גורמת להכרת הטוב כלפי הקב"ה. (6 נקודות)
- ב.** ספר החינוך שואל אם בן חייב להוציא מכספו לשם קיום מצות כיבוד הורים, או שצריך לכבד הורים רק מהכסף של ההורים עצמם. מה נפסק להלכה בשאלה זו? כתבו שני מצבים. (6 נקודות)
- ג.** באיזה מקרה אישה פטורה ממצות כיבוד אב ואם? (4 נקודות)

2. מצוות הלוואה לעני (סו)

- א.** מדוע מצוות הלוואה לעני "יותר חזקה ומחויבת ממצוות נתינת הצדקה"? כתבו שני טעמים. (8 נקודות)
- ב.** מצוות הלוואה לעני נלמדת מן הפסוק "אם כסף תַּלְוֶה את עמי" (שמות, כ"ב, כ"ד).
(1) מה הקושי במילה "אם" שבתחילת הציווי?
(2) הסבירו את התשובה של חז"ל על קושי זה. (8 נקודות)

3. שלא לאחר שכר שכיר (רל)

- א.** הסבירו את שורש (=טעם) המצווה "שלא לאחר שכר שכיר". (6 נקודות)
- ב.** על פי מצווה זו, בעל הבית צריך לשלם לפועל בזמן. כתבו שני מצבים בהם בעל הבית אינו עובר על מצווה זו גם אם לא שילם לפועל בזמן. (6 נקודות)
- ג.** הסבירו בלשונכם מדוע לא לוקים על לאו זה. (4 נקודות)

4. מצוות אהבת ישראל (רמג)

- א. (1) מדוע מצוות אהבת ישראל היא "כלל גדול בתורה" ?
 (2) כתבו דוגמה משלכם (שאינה כתובה בספר החינוך) בה ניתן ליישם את המצווה "ואהבת לרעך כמוך".
 (10 נקודות)
- ב. הסבירו מה שורש (=טעם) המצווה "ואהבת לרעך כמוך".
 (6 נקודות)

5. מצוות תלמוד תורה (תיט)

- א. חז"ל למדו את מצוות תלמוד תורה מהמילים "ושננתם לבניך" (דברים, ו', ז) .
 (1) לפי חז"ל, מי הם "בניך"?
 (2) לפי חז"ל, מה פירוש המילה "ושננתם"?
 (7 נקודות)
- ב. חז"ל אמרו שאדם חייב לחלק את זמן הלימוד שלו לשלושה חלקים. מה הם שלושת החלקים ?
 (4 נקודות)
- ג. מדוע אישה אינה חייבת ללמד את הבן שלה תורה?
 (5 נקודות)

6. לקרוא שמע פעמיים בכל יום (תכ)

- א. מצווה לקרוא קריאת שמע פעמיים ביום. מה הן שתי הפעמים ביום שבהם יש מצווה לקרוא קריאת שמע?
 (4 נקודות)
- ב. (1) מה צריך לומר כדי לקיים מצוות עשה של קריאת שמע מהתורה ?
 (2) מה צריך לומר כדי לקיים מצוות עשה של קריאת שמע מדרבנן ?
 (8 נקודות)
- ג. מדוע נשים פטורות ממצוות קריאת שמע?
 (4 נקודות)

7. שלא לסור מדבריהם (תצו)

א. כתב בעל ספר החינוך: "וטוב לסבול טעות אחת ויהיו הכול מסורים תחת דעתם הטובה תמיד, ולא שיעשה כל אחד ואחד כפי דעתו".

(1) הסבירו את דברי בעל ספר החינוך.

(2) על פי המשך דברי בעל ספר החינוך, הסבירו מה עלולות להיות התוצאות השליליות אם "יעשה כל אחד ואחד כפי דעתו".

(7 נקודות)

ב. בסוגיית "תנורו של עכנאי" דחו החכמים את דעת רבי אליעזר, ועל כך אמר הקב"ה: "נצחוני בְּנִי".

בעל ספר החינוך כתב: "ומה שאמר 'נצחוני בְּנִי' – חלילה להיות ניצחון לפניו ברוך הוא".

על פי המשך דברי בעל ספר החינוך, הסבירו את כוונת הקב"ה בדבריו "נצחוני בְּנִי".

(5 נקודות)

ג. לפניכם חמישה היגדים בנוגע ל"זקן ממרא". כתבו במחברתכם את הקפרות של שלושת ההיגדים הנכונים.

(4 נקודות)

1. זקן ממרא הוא חכם שהוסמך להוראה.
2. דין זקן ממרא חל רק במקרה שהזקן הממרא מקל וחכמי בית הדין הגדול מחמירים.
3. זקן ממרא שחלק על חכמי בית הדין הגדול אבל לא הורה לעשות כהוראתו – חייב.
4. זקן ממרא שהמרה את פי בית הדין הגדול מחוץ ללשכת הגזית – פטור.
5. זקן ממרא שחלק על בית הדין הגדול בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת – חייב.

8. שלא להשחית (תקכט)

א. מהו שורש (=טעם) המצווה שלא להשחית אילנות מאכל? בתשובתכם התייחסו גם לדברי בעל ספר החינוך הבאים: "במידה שאדם מורד – בה מודדין לו, כלומר: בה הוא נדבק לעולם".

(7 נקודות)

ב. (1) כתב בעל ספר החינוך: "והמשחית... מתוך חֶמָה – אמרו עליו שהוא כעובד עבודה זרה".

הסבירו מדוע השוו חכמים את המשחית מתוך חֶמָה לעובד עבודה זרה.

(2) בגמרא מסופר על כמה חכמים שהשליכו חפצים מידיהם.

כתבו מדוע נהגו כך חכמים אלה, והסבירו מדוע הם לא עברו על איסור "בל תשחית" במעשה זה.

(9 נקודות)

יש לענות על פרק ראשון אן על פרק שני, לפי התכנים שלמדתם.**פרק שני – גמרא – מסכת בבא קמא**

(80 נקודות)

אם בחרתם בפרק זה, ענו על חמש מן השאלות 9–18 (לכל שאלה – 16 נקודות)**9. "אמר רבה והוא שחתרה"**

- א.** לפי ההווה אמינא (ההבנה הראשונית) של הגמרא, על איזה חלק של המשנה דיבר רבה?
(3 נקודות)
- ב.** מדוע דוחה הגמרא הבנה זו? בתשובתכם הסבירו מדוע אי אפשר להעמיד את הגמרא בכותל בריא, ומדוע אי אפשר להעמיד בכותל רעוע.
(5 נקודות)
- ג.** "וכי איתמר דרבה אסיפא איתמר..."
(1) על פי מסקנת הגמרא, על איזה חלק של המשנה דיבר רבה?
(2) איזה דין חידש רבה בדברי המשנה? מה הטעם לדין זה?
(8 נקודות)

10. "הוציאוה ליסטים – ליסטים חייבין"

- א.** "פשיטא כיון דאפקוה קיימא לה ברשותיהו לכל מילי".
(1) כתבו בלשונכם את שאלת הגמרא.
(2) הסבירו לפי רש"י מדוע הליסטים אחראים על הבהמה.
(3) מהו חידוש המשנה לפי תשובת הגמרא? כתבו אחת משתי האפשרויות המופיעות בגמרא.
(9 נקודות)
- ב.** "מסרה לרועה נכנס הרועה תחתיו".
(1) כתבו כיצד הסבירה הגמרא את דין המשנה המצוטט בראש הסעיף.
(2) "דאמר רבא שומר שמסר לשומר חייב".
הסבירו מדוע הסבר הגמרא (שכתבתם בתת סעיף ב (1) קשה על דברי רבא הללו.
(7 נקודות)

11. דרשת הפסוק כי תצא אש

נחלקו התנאים בדרשת הפסוק:

"כי תצא אש ומצאה קוצים ונאכל גדיש או הקמה או השדה שלם המבעיר את הבערה".

העתיקו את הטבלה הבאה למחברת הבחינה. וכתבו מה למדו התנאים מכל מילה.

המילים בפסוק	מה לומדים לפי חכמים	מה לומדים לפי ר' יהודה
קוצים		
גדיש		
קמה		
שדה		
<u>או</u> הקמה		
<u>או</u> השדה		

(16 נקודות)

12. דרשת הפסוקים של סיפור דוד ובור המים בבית לחם

בגמרא מופיעות שלוש פרשנויות שונות של האמוראים לפסוקים המתארים את סיפור דוד המלך ובור המים בבית לחם, העתיקו את הטבלה הבאה למחברת הבחינה והשלימו אותה על פי שתיים מתוך שלוש הפרשנויות השונות של האמוראים.

	מהי שאלת דוד?	מה המענה ההלכתי של הסנהדרין בבית לחם לשאלה?	מדוע דוד לא רצה לשתות את המים?
רבא אמר רב נחמן			
רב הונא			
רבנן ויש אומרים רבה בר מרי			

(16 נקודות)

13. "המדליק את הגדיש"

א. "המדליק את הגדיש והיו בו כלים ודלקו".

(1) הסבירו בלשונכם את המקרה המצוטט.

(2) כתבו כיצד פסק כל אחד מהתנאים שבמשנה (רבי יהודה וחכמים), וכתבו את טעמו של כל אחד מהם.

(8 נקודות)

ב. על פי רב כהנא, חכמים יודו לרבי יהודה במקרה בו הדליק בשדה חבירו.

(1) על פי רש"י, הסבירו מדוע.

(2) רבא מקשה על שיטתו של רב כהנא מדברי המשנה.

צטטו את דברי המשנה מהם רבא מקשה על הסברו של רב כהנא, והסבירו את קושייתו של רבא.

(8 נקודות)

/המשך בעמוד הבא/

שאלות מפרק מרובה

ענו על שניים מתוך שלושת הסעיפים הבאים (כל סעיף 8 נקודות).

14. א. מקרים בהם מותר לגדל בהמה דקה בארץ ישראל

מובא בברייתא: "ואף על פי שאמרו אין מגדלין בהמה דקה אבל משהה הוא קודם לרגל שלושים יום וקודם משהה בנו ל' יום ובלבד שלא ישהה את האחרונה שלושים יום".

(1) על פי הברייתא, ציינו את שני המקרים שבהם **מותר** להשהות בהמה דקה בארץ ישראל, והסבירו מדוע מותר להשהות אותה במקרים אלה.

(2) "ובלבד שלא ישהה את האחרונה שלושים יום" – הסבירו בלשונכם משפט זה.

ב. בית אבא של רבי ישמעאל

"אמר רבי ישמעאל מבעלי בתים שבגליל העליון היו בית אבא ומפני מה חרבו שהיו מרעין בחורשין... ואף על פי שהיו להם חורשים סמוך לבתיהם שדה קטנה הייתה ומעבירין דרך עליה".

(1) הסבירו את המשפט: "ומפני מה חרבו שהיו מרעין בחורשין".

(2) הסבירו את הבעיה באופן שבו נהגו בני משפחתו של רבי ישמעאל.

ג. בכניסה לבית שבוע הבן

"רב ושמואל ורב אסי איקלעו לבי שבוע הבן", והתעוררה בעיה בנוגע לסדר כניסתם לבית.

(1) מדוע שמואל לא נכנס לפני רב אסי, מדוע רב אסי לא נכנס לפני רב, ומדוע רב לא נכנס לפני שמואל?

(2) האמוראים החליטו שרב יכנס ראשון ולאחריו רב אסי ולבסוף שמואל, הסבירו מדוע הם החליטו

דווקא על סדר זה.

בקיאות (ללומדים 6.5 דפי גמרא ורש"י)**15. "עין תחת עין ממון" – דרשת דבי רבי ישמעאל**

- א.** על פי ההבנה הראשונית של הגמרא, כתבו את המילה בפסוק ממנה למדו דבי רבי ישמעאל ש"עין תחת עין – ממון", והסבירו כיצד הם למדו מאותה מילה שהכוונה לממון.
(5 נקודות)
- ב.** הגמרא הקשתה על הבנה זו בדברי רבי ישמעאל, ובעקבות קושיא זו הגמרא מפרשת באופן אחר את דרשתו של רבי ישמעאל.
- (1)** צטטו את המילה בה מתחילה שאלת הגמרא, ואת המילה בה מתחילה תשובת הגמרא.
- (2)** לפי תשובת הגמרא, הסבירו בלשונכם כיצד למדו "דבי רבי ישמעאל" שעין תחת עין – ממון.
(7 נקודות)
- ג.** הגמרא הקשתה – "כאשר יתן מום באדם למה לי". כתבו בלשונכם את תשובת הגמרא לקושיא זו.
(4 נקודות)

16. "עלו בו צמחים מחמת המכה"

"[ת"ר] עלו בו צמחים מחמת המכה..."

- א.** "במאי קא מיפלגי" – תרגמו את שאלת הגמרא.
(5 נקודות)
- ב.** על פי רבה, המחלוקת המשולשת בברייתא נובעת מלימוד שונה של הפסוק "רַק שְׁבִתוּ יְתֵן וְרָפָא וְרָפָא" (שמות כ"א, י"ט). העתיקו למחברתכם את הטבלה, והשלימו אותה על פי שיטת רבה.
(11 נקודות)

דין תשלומי ריפוי	הטעם לדין תשלומי ריפוי	דין תשלומי שְׁבִת	
			דעת רבנן (תנא קמא)
			דעת רבי יהודה
			דעת רבנן בתראי

עיון (ללומדים 5 דפי גמרא ורש"י בתוספת עיון במקורות)**17. מציל עצמו בממון חברו, ונוטל רכוש חברו על מנת לשלם**

א. "רב הונא אמר גדישים דשעורים דישאל הוה דהוו מטמרי פלישתים בהו וקא מיבעיא ליה מהו להציל עצמו בממון חברו".

הסבירו את שאלתו של דוד המלך על פי פירוש התוספות.

(6 נקודות)

ב. עיינו בדבריו של הרב חיים דוד הלוי שלפניכם, וענו על השאלות שאחריהם.

בתוך דברי מכתבך הארוך באה שאלתך במשפטים המצוטטים דלהלן: "יש בידי כספים של אדם מסוים שהפקידם... מצבי דחוק מאוד כרגע, אני מתבייש לפנות לצדקה... בשבילי זה פיקוח נפש ממש... האם מותר לי לקחת כספו של אותו אדם לשם הצלתי... והלא פיקוח נפש דוחה כל התורה כולה".

מדברך אני מבין שכוונתך לקחת כספו שלא על מנת להחזיר לו לעולם, ואולי בכוונתך להכחיש את דבר הפיקדון לגמרי. וזו אינה צריכה לפנים, כי דבר זה אסור הוא לחלוטין. וכי כיצד יעלה על דעתך לגזול כספו של אדם שנתן בך אמון, והפקיד כספו בידך. ואפילו נתון אתה בסכנת מוות אינך רשאי לעשות כן. וכך כתב הטור (חושן משפט, סימן שנט): "ואפילו אם הוא בסכנת מוות ובא לגזול את חברו ולהציל את נפשו, אסור לו לגזול, אם לא על דעת לשלם דוודאי אין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש, לכך הוא רשאי ליטלו ולהציל נפשו, אבל לא ייקחנו אלא על דעת לשלם"...

ולא תתמה שפיקוח נפש דוחה כל התורה כולה, ולדברך אתה נתון בסכנה של פיקוח נפש, ומדוע לא תדחה איסור גזל שבתורה. כי מניין לך שגם בשביל חברך אין זה מקרה של פיקוח נפש. וכבר אמרו רז"ל (בבא קמא, קיט, ע"א): "אמר ר' יוחנן: כל הגזול את חברו שווה פרוטה כאילו נוטל נפשו ממנו, שנאמר: 'כן ארחות כל בצע בצע את נפש בעליו יקח' (משלי, א', י"ט)". ואולי בשעה שיבוא אותו אדם לבקש פיקדונו מידך ותכחש בו, את נפשו אתה נוטל באותה שעה, ומה ראית להציל נפשך בנפש חברך.

(הרב חיים דוד הלוי, שו"ת עשה לך רב, חלק ז, סימן סב)

(1) על פי הטור, אדם שנמצא בסכנת מוות – באיזה תנאי מותר לו להציל עצמו בממון חברו?

(2) על פי הרב חיים דוד הלוי, הסבירו מדוע אסור לגזול אף במצב של פיקוח נפש.

(10 נקודות)

18. גידול בהמה דקה בארץ־ישראל

א. עיינו בתשובתו של הרב עובדיה יוסף שלפניכם, וענו על השאלה שאחריה.

נשאלתי מאת הרה"ג ר' יעקב שמש שליט"א אודות מה שפסק מרן בשולחן ערוך חושן משפט (סי' תט, ס"א) אין מגדלים בהמה דקה בארץ־ישראל מפני שדרכם לרעות בשדות של אחרים והיזקם מצוי, אבל מגדלים בסוריא ובמדברות שבארץ־ישראל. והאידנא שאין מצוי שיהיו שדות לישראל בארץ־ישראל נראה דשרי. עכ"ל. היאך הדין נוטה בזמן הזה שבעזה"י זכינו ליישוב ישראל בארץ־ישראל... ותבט עיני להגאון מופת דורינו הרב צבי פסח פראנק... שנשאל בדין זה, וכתב: לדעתי, יש לדון בעניין זה להיתרא, ולומר שכיוון שבמשך הזמן נתבטל האיסור והותר לגדל בהמה דקה בארץ־ישראל, שוב אין הדבר חוזר לאיסורו אלא על ידי מניין חדש, וכל זמן שלא נגזר במניין מחדש הרי הוא כגזרה חדשה שאין עושים מעצמנו גזרות חדשות.

(הרב עובדיה יוסף, שו"ת יביע אומר, חלק ג — חושן משפט, סימן ז)

הסבירו בלשונכם את ההיתר של הרב צבי פסח פראנק (המובא בתשובתו של הרב עובדיה יוסף) לגדל בהמה דקה בארץ־ישראל בימינו.

(8 נקודות)

ב. עיינו בתשובתו של הרב שאול ישראלי, וענו על השאלה שאחריה.

נראה פשוט שאם הניזוקין מוחלים על זה ומוכנים לכך לכשישלמו להן נזקם, אז האיסור אינו קיים כלל, כי לא הייתה זו תקנת חכמים מוחלטת אלא תקנה לטובת מי שהרשות בידו לומר שמוותר על תקנה שניתקנה לטובתו.

ובזמן הזה שהיישוב בכללו מפיק תועלת מגידול בהמות דקות, בפרט עכשיו שהגבולות מסביב סגורים והטעם שאמרו שם בגמרא שאפשר להביאם אינו קיים, כי להביא ממרחק הרי זה כרוך בהוצאות מרובות, ונוסף על זה הרי זה מפרנס חלקים חשובים של היישוב, שמשום כך יש לדון שוודאי קיימת הסכמה כללית ונכונות שלא להקפיד מצד האיסור שלא לגרום נזק. ממילא אין כאן שום איסור כלל, כיוון שהללו שלטובתם ניתקן, גם הם אינם מקפידים על זה ומסכימים מרצון לוותר לטובת היישוב. ואין אנו צריכים לבוא כאן לביטול התקנה, אלא שבנידון דין אין התקנה קיימת כלל.

(הרב שאול ישראלי, עמוד הימיני, סימן כג)

הסבירו בלשונכם את ההיתר של הרב שאול ישראלי לגדל בהמה דקה בארץ־ישראל בימינו.

(8 נקודות)

פרק שלישי – תוכני תורה שבעל פה

(20 נקודות)

ענו על שתיים מן השאלות 19–30 (לכל שאלה 10 נקודות).

משנה**19. מסכת ביכורים**

- א.** "אלו שאינן מביאין: הנוטע לתוך שלו והבריך לתוך של יחיד" (פרק א', משנה א').
הסבירו את המקרה שבציטוט, וכתבו מדוע במקרה זה אין מביאים ביכורים.
(3 נקודות)
- ב.** "הגר מביא ואינו קורא" (שם, משנה ד').
(1) הסבירו מדוע הגר אינו קורא מקרא ביכורים.
(2) רע"ב כתב בשם הרמב"ם: "אין הלכה כמשנה זו, אלא הגר מביא וקורא".
הסבירו את הטעם של הרמב"ם לדבריו אלה.
(4 נקודות)
- ג.** הסבירו מדוע מביאים ביכורים דווקא "מפירות שבהרים" ו"מתקורות שבעמקים".
(3 נקודות)

20. מסכת שבת

- "הכותב שתי אותיות, בין בימינו, בין בשמאלו, בין משם אחד, בין משני שמות, בין משני סממניות, בכל לשון – חייב.
אמר רבי יוסי: לא חייבו שתי אותיות אלא משום רושם, שכך היו כותבין על קרשי המשכן, לידע איזהו בן זוגו. אמר רבי: מצינו שם קטן משם גדול – שם משמעון ושמואל, נח מנחור, דן מדניאל, גד מגדיאל".
(פרק י"ב, משנה ג')
- א.** "בין משם אחד, בין משני שמות, בין משני סממניות".
הסבירו את המונחים המודגשים בקו (בנוגע למונח השלישי – די בהסבר אחד).
(5 נקודות)
- ב.** "אמר רבי יוסי: לא חייבו שתי אותיות אלא משום רושם".
כתבו מהי דעת רבי יוסי במחלוקת בינו ובין תנא קמא.
(2 נקודות)
- ג.** כתבו בלשונכם את המקרה ואת הדין שבדברי רבי.
(3 נקודות)

21. מסכת סנהדרין

- א.** "דיני הטומאות והטהרות מתחילין מן הגדול" (פרק ד', משנה ב).
 הסבירו את הדין שבציטוט. בתשובתכם הסבירו את המילים המודגשות בקו.
 (2 נקודות)
- ב.** "דיני נפשות מתחילין מן הצד" (שם).
 (1) הסבירו את הדין שבציטוט. בתשובתכם הסבירו את המילה המודגשת בקו.
 (2) מהו הטעם לדין זה?
 (4 נקודות)
- ג.** (1) "הכול כשרין לדון דיני ממונות" (שם) – על פי רבנו עובדיה מברטנורא, את מי באה המשנה לרבות במילה "הכול"?
 (2) "ואין הכול כשרין לדון דיני נפשות..." (שם) – על פי המשך המשנה, מי הם הכשרים לדון דיני נפשות?
 (4 נקודות)

אגדה**22. הכוח לשנות**

- א.** בעירו של רבי תנחומא הייתה בצורת. אנשי עירו של רבי תנחומא עשו שני מעשים כדי להביא לירידת גשמים. מה הם שני המעשים האלה?
 (2 נקודות)
- ב.** אנשי העיר ראו אדם שנותן מעות לגרושתו.
 (1) מה הייתה הסיבה לנתינת המעות לפי אנשי העיר, ומה הייתה הסיבה לנתינת המעות לפי האדם שנתן את המעות?
 (2) בעקבות הדברים של האדם שנתן את המעות לגרושתו, התפלל רבי תנחומא.
 כתבו את תוכן התפילה של רבי תנחומא.
 (6 נקודות)
- ב.** הסבירו מדוע המעשים שעשו אנשי העיר לא הביאו לירידת גשמים.
 (2 נקודות)

23. צדקה וחסד

א. טורנוסרופוס שאל את רבי עקיבא :

"אם א-לוהיכם אוהב עניים הוא, מפני מה אינו מפרנסם?" (בבא בתרא, י, ע"א).

הסבירו את תשובתו של רבי עקיבא על שאלה זו.

(2 נקודות)

ב. טורנוסרופוס אמר לרבי עקיבא "אמשול לך משל, למה הדבר דומה?..."

ורבי עקיבא ענה לו במשל משלו :

"אמר לו רבי עקיבא: אמשול לך משל, למה הדבר דומה? למלך בשר ודם שכעס על בנו וחבשו בבית

האסורין, וציווה עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו, והלך אדם אחד והאכילו והשקהו, כששמע המלך לא

דורון משגר לו? ואנן קרויין בנים, דכתיב: 'בנים אתם לה' א-להיכם' (דברים, י"ד, א')."

הסבירו את הנמשל למשל של רבי עקיבא. בתשובתכם כתבו מיהו "הבן", ומה הם "בית האסורים",

"האכלה והשקיה" ו"דורון".

(4 נקודות)

ג. לעיתים אנשים מתלבטים אם לתת צדקה לעני שלפניהם מפני שהם חוששים שהוא מתחזה לעני.

רבי אליעזר פאפו ("פלא יועץ") כתב: "ועל כל פנים לא יפחות מליטן לכל שואל ולכל מין כמידת קונו".

דברי הרב אליעזר פאפו יכולים לסייע למתלבטים בשאלה זו. הסבירו את דבריו בעניין זה.

(4 נקודות)

24. רב ותלמיד

א. על פי רבי מאיר, יש עדיפות ללמוד תורה מפי רב אחד מאשר ללמוד מפי כמה רבנים.

(1) כתבו למה נמשל אדם הלומד מפי רב אחד, ולמה נמשל אדם הלומד מפי כמה רבנים.

(2) לפי המשל, מה היתרון של האדם הלומד מפי רב אחד?

(5 נקודות)

ב. "ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: גדולה שמושה של תורה יותר מלמודה".

(1) הסבירו בלשונכם את דבריו של רבי יוחנן, וכתבו כיצד נלמדו דברים אלו ממה שנכתב על הנביא

אלישע בן שפט.

(2) לפי הרב יצחק עראמה (בעל עקידת יצחק), הסבירו מדוע גדולה שמושה של תורה יותר מלמודה.

(5 נקודות)

מספרות השו"ת**25. מנהגי עדות ונוסח התפילה**

א. הרב משה פיינשטיין ("אגרות משה") דן במקרה שבו נוסח התפילה של אדם מסוים שונה מנוסח התפילה בבית הכנסת שבו הוא מתפלל.

(1) על פי הרב משה פיינשטיין, כיצד אדם זה צריך לנהוג בנוגע לתפילת הלחש?

(2) על פי הרב משה פיינשטיין, כאשר אדם זה הוא שלית ציבור, כיצד עליו לנהוג בנוגע לתפילת הלחש, ומדוע?

(3 נקודות)

ב. ביישוב חדש שמתגוררים בו בני עדות שונות, נחלקו התושבים אם עליהם להתפלל במניין אחד או להקים מניינים נפרדים לפי נוסחי התפילה. כתבו נימוק הלכתי אחד לכל אחת מן הדעות.

(3 נקודות)

ג. עיינו בדברי הגמרא שלפניכם, וענו על השאלה שאחריהם.

"וכשקידשו בית דין את השנה באושא, ירד רבי יוחנן בן ברוקא לפני רבן שמעון בן גמליאל ועשה כרבי יוחנן בן נורי. אמר לו רבן שמעון: לא היו נוהגין כן ביבנה. ליום השני ירד רבי חנינא בנו של רבי יוסי הגלילי ועשה כרבי עקיבא. אמר רבן שמעון בן גמליאל: כך היו נוהגין ביבנה" (ראש השנה, לב, ע"א).

כתבו מה למד הרב נחום רבינוביץ מדברי הגמרא האלה בנוגע לקביעת נוסח התפילה בקהילה, והסבירו כיצד הוא למד זאת מדברי הגמרא האלה.

(4 נקודות)

26. מעסיקים ועובדים

א. כתוב בתורה: "לא תעשק את רעך ולא תגזל" (ויקרא, י"ט, י"ג).

בנוגע לתשלום שכר שכיר – כתבו שני מקרים שבהם גם מי שמשלם לפועל עובר על איסור לא תעשוק ועל איסור לא תגזול.

(5 נקודות)

ב. "כל שכיר ששכרו בעדים ותבעו בזמנו, ואמר בעל הבית נתתי לך שכרך, והשכיר אומר לא נטלתי כלום, תיקנו חכמים שיישבע השכיר... וייטול... מפני שבעל הבית טרוד בפועליו, וזה השכיר נושא נפשו לזה".

(רמב"ם, הלכות שכירות, פרק יא, הלכה ו. צוטט בדברי החפץ חיים)

הסבירו את המקרה, את הדין ואת טעם הדין שבדברי הרמב"ם.

(5 נקודות)

27. סיכון עצמי להצלת הפרט והכלל

- א. "רבי איסי נשבה אצל גזלנים בספסופה, והיה בסכנה. אמר רבי יונתן: שיכין לעצמו תכריכים. אמר רבי שמעון בן לקיש: או שאהרוג או שאיהרג, אלך ואנסה להציל אותו בכוח. הלך ופייס את הגזלנים, ונתנו לו את רבי איסי" (על פי תלמוד ירושלמי, מסכת תרומות, פרק ח', הלכה י').
- בקטע זה מתוארות התגובות של שני חכמים על נפילתו של רבי איסי בשבי.
- (1) יש הטוענים שמסיפור זה אפשר להוכיח שאדם חייב להכניס את עצמו לספק סכנה כדי להציל את חברו מסכנה ודאית. הסבירו את ההוכחה.
- (2) על פי הרב אליעזר וולדינברג (שו"ת "ציץ אליעזר"), כתבו שני נימוקים לשלילת ההוכחה הזאת. (8 נקודות)
- ב. "לך שָׁב מצרים כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך" (שמות, ד', י"ט).
- הרב מאיר שמחה הכהן מדווינסק ("משך חכמה") הוכיח מפסוק זה שאדם אינו צריך להכניס עצמו לסכנה אפילו כדי להציל את כלל ישראל. הסבירו הוכחה זו. (2 נקודות)

תפילה כמפגש

28. קריאת שמע

- א. במשנה במסכת ברכות (פרק ב', משנה ב') רבי יהושע בן קרחה מנמק את סדר אמירת הפרשיות של קריאת שמע.
- (1) על פי רבי יהושע בן קרחה, מדוע קדמה פרשת "שְׁמַע" לפרשת "וְהָיָה אִם שָׁמַע", ומדוע קדמה פרשת "וְהָיָה אִם שָׁמַע" לפרשת "וַיֹּאמֶר"?
- (2) מה עלינו ללמוד מן הציווי לקרוא קריאת שמע פעמיים ביום, "בְּשַׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ"? (5 נקודות)
- ב. בעת אמירת הפסוק הראשון של קריאת שמע.
- (1) מהי הכוונה שיש לכוון לכתחילה במילים "ה' אֶלֹהֵינוּ", ומהי הכוונה שיש לכוון לכתחילה במילים "ה' אֶחָד"? (2 נקודות)
- (2) אדם שלא כיוון במשמעות המדויקת של כל מילה בפסוק הראשון של קריאת שמע – איזו כוונה מספיקה **בדיעבד** כדי שיצא ידי חובה? (5 נקודות)

29. תפילת עמידה

- א. (1)** מדוע תיקנו חכמים נוסח קבוע לתפילת העמידה ולא אפשרו לכל מתפלל לנסח תפילה כרצונו?
(2) בברכות האמצעיות בתפילת העמידה יש שני סוגים של בקשות. כתבו מה הם שני הסוגים, וציינו ברכה אחת לדוגמה מכל סוג.

(5 נקודות)

- ב. חכמים אפשרו לכל מתפלל להוסיף בקשות בתוך תפילת העמידה.**

(1) מדוע רצוי להוסיף בקשות אישיות בתפילת העמידה?

- (2)** כתבו שני מקומות בנוסח תפילת העמידה שאפשר להוסיף בהם בקשות אישיות.

(5 נקודות)

30. תפילת העמידה — תפילת היחיד ותפילת הציבור

- א. רבן גמליאל וחכמים נחלקו מהי התפילה העיקרית — תפילת היחיד או תפילת הציבור.**

על פי כל אחת מן הדעות, מדוע יש צורך גם בתפילה שאינה עיקרית?

(4 נקודות)

- ב. על פי הדעה שתפילת היחיד היא התפילה העיקרית, לכאורה אפשר לבטל את חזרת הש"ץ בימינו.**

הסבירו מדוע לכאורה אפשר לבטל את חזרת הש"ץ, ומדוע בכל זאת לא מבטלים אותה בימינו.

(6 נקודות)

בהצלחה!